

Mindre meddelelser

Yngletidspunkt, kuldstørrelse og ynglesucces hos Vendehals på Melby Overdrev i Nordsjælland

For at forsøge at opbølge en ynglebestand af Vendehals *Jynx torquilla* på Melby Overdrev i Nordsjælland påbegyndte jeg sammen med Michael Trasborg et redekasseprojekt i 2012. Samtidig ønskede vi at indsamle ynglebiologiske data om yngletidspunkt, kuldstørrelse og fourageringsområdernes beliggenhed. I perioden 2012-21 blev successivt 85 redekasser opsat; heraf var ca. 65 redekasser intakte og brugbare til ynglesæsonen 2025. Redekasserne var jævnt fordelt i undersøgelsesområdet. De fleste redekasser blev opsat i ca. 1,5 m højde, enkelte dog i ca. 2,5 m højde. Alle redekasser havde de anbefalede mål på ca. 19 x 19 cm i indvendigt bundmål, ca. 35 cm i højden og indgangshul på 35 mm i diameter (Gorman 2022). Vendehals udhugger ikke selv redehullet, men benytter naturlige huller, gamle spættehuller eller redekasser.

I 1970'erne og '80'erne fandtes der en bestand på ca. 150-300 par Vendehalse i Danmark (Vikstrøm & Moshøj 2020). Men senere gik bestanden kraftigt tilbage, så der under Atlas II (1993-96) kun var 75-100 par (Grell 1998). Herefter har bestanden igen været i fremgang, så der under Atlas III (2014-17) var 212-250 par (Vikstrøm & Moshøj 2020). I det østlige Danmark har Vendehals altid været sjælden som ynglefugl, og den har her kun to kerneområder hhv. i Gribskov og Tisvildeområdet inkl. Melby Overdrev i Nordsjælland (Johansen 2015, Ekberg *et al.* 2022). I Tisvildeområdet yngledede der i årene 1978 - ca. 1990 op til tre par (Johansen 2017), men i de følgende ca. 15 år blev den ikke registreret (Johansen 2015, 2017).

Undersøgelsesområdet har gennem mere end 100 år været militært område (Rune 2014), men fra 2002, da Melbylejren blev nedlagt, overgik det fra Forsvarsministeriet til Miljøministeriet. Melby Overdrev er et 140 ha stort kystnært og næringsfattigt hedeområde bestående af hede og klithede afvekslende med mindre områder med spredte fyrretræer, egetræer og bævreasp, små trægrupper og fyrrelunde. Den øvrige vegetation er overvejende dværgbuske som hedelyng, revling, mosebølle og tyttebær afvekslende med områder med rensdyrlaver og lave græsområder. Området synes at være meget rigt på de små

myrearter, hvis pupper Vendehalsen primært fodrer ungerne med (Andersen *et al.* 2018, Gorman 2022). Der udføres årligt naturpleje, bl.a. med afgræsning og afbrænding af hedeområder, samt maskinel og manuel fjernelse af små træer for at bevare området som et lysåbent hedehabitats. Melby Overdrevs lysåbne hede udgør en sjælden naturtype i Østdanmark, men der er tilsyneladende mangel på naturlige redemuligheder for Vendehals.

Den aktuelle undersøgelse på Melby Overdrev fandt sted i perioden 2012-25. I alle år har redekassegruppen (M. Trasborg, K. Chor, N. J. Clausen, L. Falck og forfatteren) undersøgt hele projektområdet fra slutningen af april, når Vendehalsene ankommer, og foretaget jævnlige besøg i området primært i maj for at lokalisere Vendehalse i den periode, hvor man bedst registrerer ynglende Vendehals på grundlag af deres territoriehævdelse og sang (Andersen 2018, Gorman 2022). Gruppen har søgt at finde Vendehalse, der yngledede i naturlige redehuller, samtidig med at de fleste af redekasserne har været kontrolleret årligt. Vi har herunder fulgt de beboede redekasser i Vendehalsenes yngleperiode fra ultimo maj til medio juli og har indsamlet oplysninger om yngletidspunkter, kuldstørrelse og ungerens udflyvningstidspunkt. Desuden har vi noteret fuglenes fourageringsområder og hvilke redekasser, der benyttes i forhold til redekassernes alder og højdeplacering.

På Melby Overdrev har der siden 2014 været 15 sikre ynglefund af Vendehals foruden to mulige ynglefund. Tolv af disse ynglefund var i redekasser, alle med ynglesucces. Siden 2017 har arten ynglet årligt. I 2020 yngledede der 2-3 par, dette år dog i naturlige huller i en lav fyrrestub hhv. en lav birkestub. I det ene tilfælde væltede fyrrestubben i et blæsevejr, mens der var halvstore unger, og ynglen gik tabt (Johansen 2020). Et enkelt år, 2023, yngledede arten i Asserbo Plantage i et naturligt redehul meget tæt på Melby Overdrev, og både i 2024 og 2025 yngledede i alt to par i redekasser.

Foruden vores undersøgelse havde A. Blotting en beboet redekasse med Vendehals i en have på et privatejet naboareal til Melby Overdrev i 2019. Et kame-

ra og lyspære var monteret på indersiden af kassens låg, og dele af yngleforløbet i redekassen kunne dokumenteres (Blotting 2019). Det er så vidt vides første gang i Danmark, at en sådan undersøgelse har fundet sted, og det har medført nye oplysninger om ungeres opholdstid i reden. Det er værd at bemærke, at vendehalseparret accepterede kameraet og lyspære i redekassen. Redekassen blev opsat vinteren 2018/19 og var ikke specifikt udformet til Vendehals, men var en mejsekasse med indgangshul på ca. 32 mm.

I seks tilfælde er der kendskab til yngletidspunktet. Langt de fleste ynglepar på Melby Overdrev og ligeledes i Gribskov (Ekberg *et al.* 2022) starter æglægning sidst i maj eller i starten af juni, således at ungerne gennemsnitligt fløj ud fra rederne omkring den 7. juli. De enkelte udflyvningstidspunkter var 19.-21. juni, 1. juli, 9. juli, 10. juli, 12. juli og 15.-16. juli, hvilket er indenfor de normale tidspunkter for arten (Gorman 2022). I seks tilfælde var der kendskab til ungekuldstørrelser på grundlag af observationer ved rederne ved udflyvningstidspunktet. Resultatet var hhv. 7, 7, 8, 8, 8 og 10 unger med et gennemsnit på 8,0 unger pr. succesrigt ynglepar.

Nye redekasser anvendes normalt ikke de første par år, men kan anvendes mange år efter opsættelsen. I et tilfælde blev en redekasse benyttet i to år, nemlig i 2014 og 2022, hvor kassens alder var hhv. to og 10 år. I et andet tilfælde er en redekasse ligeledes benyttet i to år, i 2024 og '25, hvor kassens alder var hhv. fire og fem år.

I fem yngletilfælde har vi ved observationer ved redekasserne noteret i hvilken afstand fra redestederne, de voksne Vendehalse søgte føde til ungerne. Alle parrene benyttede 3-4 adskilte fourageringsområder med myrer på heden, alle beliggende fra ca. 125 m til ca. 250 m fra redestedet. Korte afstande til fødeområder er vigtige for, at de voksne ikke skal bruge unødigt meget energi på fødesøgning (Gorman 2022), og Andersen *et al.* (2018) anfører 300 m som den maksimale afstand.

Af Blottings (2019) undersøgelse fremgår, at i alt 10 æg blev lagt 12.-18. maj. Kuldstørrelsen på 10 æg er kendt, idet Glutz von Blotzheim & Bauer (1993) angiver 7-11 æg som det normale. Æglægningen var meget ujævnt fordelt, hvorimod Cramp (1985) anfører, at der lægges et æg om dagen. Æggene klækkede efter 13 dage, 31. maj - 3. juni, hvilket er i overensstemmelse med Gorman (2022). De 10 unger fløj ud over en tilsvarende periode på tre dage 19.-21. juni,

Vendehals i redekasse på Melby Overdrev i 2024 med en stor, næsten flyvefærdig redeunge. Bemærk at indgangshullet er blevet udvidet af Stor Flagspætte. Foto: Jørgen Bjerring den 4. juli 2024.

hvilket betyder et samlet yngleforløb på ca. 40 dage (12. maj - 21. juni). De udføjne redeunger søgte i de tre udflyvningsdage tilbage i redekassen om aftenen, og de følgende fem dage efter den 21. juni fløj de alle tilbage i redekassen for at overnatte dér. Denne overnatningsadfærd fremgår ikke af litteraturen. De har således benyttet redekassen i alt i mindst 23 dage (3.-26. juni), hvilket medfører et samlet yngleforløb på 45 dage, hvilket er noget mere end de gennemsnitligt 38 dage, som er fremført af Gorman (2022).

I nærværende undersøgelse var kuldstørrelsen 8,0 udføjne unger pr. succesrigt ynglepar, hvilket er over gennemsnittet fra andre undersøgelser. Således beretter Rytman (2003) fra Sverige om 7,1 unger pr. par, og i et tysk studie blev 7,4 unger pr. par dokumenteret (Gorman 2022). I Glutz von Blotzheim & Bauer (1993) nævnes tillige hhv. 5,8, 7,2 og 7,5 udføjne unger pr. par i tre studier i Mellemeuropa.

Ifølge Gorman (2022) er risikoen for mistede kuld

grundet indtrængende regnvand og prædation mindre i redekasser end i naturlige redehuller, hvilket betyder større ynglesucces. I Rold Skov påviste Andersen (2018) meget ringe ynglesucces hos Vende-halse ynglende i gamle spættehuller grundet prædation fra Stor Flagspætte *Dendrocopus major*. Også betingelserne i gamle, møre, faldefærdige stubbe var for dårlige.

Ud af de i alt 15 ynglefund på Melby Overdrev var der således 12 i redekasser, alle med ynglesucces, og kun tre i naturlige redehuller, hvoraf et yngletilfælde endte uden succes. Det ser således ud til, at på udprægede hedehabitater som det aktuelle undersøgte hedeområde med mangel på naturlige ynglesteder, er redekasser til Vende-hals en reel hjælp til arten.

Tak til deltagere i redekassegruppen, Michael Trasborg, Keld Chor, Lars Falck og Niels Jørgen Clausen og til fuglefotograferne Jørgen Bjerring og Nis Lundmark. Tak til Anne Blotting for oplysninger fra hendes artikel om redekassen med kamera. Tak til Rune Thyge Johansen for hjælp med det engelske resumé, som også Nick Quist Nathaniels takkes for at have sprogrevideret. Tak til Thomas Vikstrøm for faglig kommentering og til to anonyme referees og Lars Dinesen for konstruktive kommentarer til artiklen.

Summary

Breeding phenology, clutch size and breeding success of Wryneck on Melby Overdrev, Northern Zealand

A nest box project was initiated in 2012 in an effort to support a breeding population of Wryneck *Jynx torquilla* on Melby Overdrev in North Zealand, Denmark. The intention was also to collect data on breeding period, brood size, and distance to foraging areas. A total of 85 nest boxes were installed between 2012 and 2021, distributed throughout the project area.

The 140 hectares of open heathland and dunes interspersed with small clusters of trees, scattered trees and pine groves on Melby Overdrev are suitable for Wryneck but lack natural nesting opportunities. In eastern Denmark, the Wryneck has become a very rare breeding bird with only two core areas – Gribskov and the present study area in North Zealand.

A group monitored occupied nest boxes during the Wryneck's breeding period from late May through June and July. In 2019, a camera was present in an occupied nest box in a garden adjacent to Melby Overdrev. The Wryneck pair accepted the camera and light bulb inside the nest box, and to my knowledge this is the first study of its kind in Denmark.

Since 2014, 15 Wryneck breeding records at Melby Overdrev have been confirmed besides two possible breeding pairs. 12 of the confirmed breeding events occurred in nest boxes and all were successful. In six cases, the breeding period was documented. Egg-laying was initiated in late May or early June with average time of fledging around 7 July and ranging from 19 June to 16 July. Fledgling brood sizes

were recorded in six cases with 7, 7, 8, 8, 8 and 10 young per nest, respectively, i.e., an average of 8.0 fledglings per successful pair, which is higher than the general average (Gorman 2022).

In Rold Skov, Jutland, Wrynecks breeding in old woodpecker holes experienced very low breeding success due to predation by Great Spotted Woodpecker *Dendrocopus major*, and the decayed, unstable stumps used for nesting were also inadequate (Andersen 2018).

In five cases, the team investigated the distances over which adult Wrynecks foraged to feed their young. The pairs used 3–4 separate foraging areas with ants on the heathland, located between c. 125 m and 250 m from the nest sites.

The camera study revealed that 10 eggs were laid between 12 and 18 May. The eggs hatched after 13 days, from 31 May to 3 June, and the 10 young fledged over an extended period of three days, from 19 to 21 June. All the fledged young returned to the nest box in the evenings for three days after fledging (19–21 June), and for at least five additional days after 21 June. To my knowledge, this overnight behaviour is not documented in the literature. In total, all the young used the nest box for at least 23 days (3–26 June), so that the total breeding process was extended to 45 days – significantly longer than the 'conventional' average of 38 days (Gorman 2022).

Referencer

- Andersen, E.S. 2018: Forbedret vurdering af ynglebestande af Vende-hals. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 112: 19–28.
- Andersen, E.S., E. Flensted-Jensen & M. Gissel 2018: En metode til undersøgelse af Vende-halsens fødevalg til redeungerne. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 112: 79–89.
- Blotting, A. 2019: Vende-hals i "fuglekasse 7", Asserbo, 2019. – DOF Nordsjællands hjemmeside <https://dofnordsj.dk/Søgeord/Vende-hals>.
- Cramp, S. 1985: The Birds of the Western Palearctic. Vol. 4. – Oxford University Press.
- Ekberg, P., L. Ekberg & H. Høigaard 2022: Gribskov Ynglefugle 2022. – Rapport, DOF Nordsjælland.
- Glutz von Blotzheim, U.N. & K.M. Bauer 1993: Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Bd. 9. – Akad. Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Gorman, G. 2022: The Wryneck. – Pelagic Publishing, London.
- Grell, M.B. 1998: Fuglenes Danmark. – Gads Forlag.
- Johansen, B.T. 2015: Redekasser til Vende-hals på Melby Overdrev. – Netfugl, 21. april 2015.
- Johansen, B.T. 2017: Tisvilde Hegn og Melby Overdrev i Nordsjælland: Naturperler med fåtallige og truede ynglefugle. – Netfugl, 7. august 2017.
- Johansen, B.T. 2020: Drama ved vende-halsbolig. – Netfugl, 17. november 2020.
- Rune, F. 2014: Tisvilde Hegn. – Forlaget Esrum Sø.
- Ryttmann, H. 2003: Breeding success of Wryneck *Jynx torquilla* during the last 40 years in Sweden. – Ornis Svecica 13: 5–28.
- Vikstrøm, T. & C. Moshøj 2020: Fugleatlas – De danske ynglefugles udbredelse. – Dansk Ornitologisk Forening & Lindhardt og Ringhof.

Bo Thyge Johansen (bojohansen@c.dk), Engsvinget 16, DK-3400 Hillerød

A Red-throated Diver tracked from the US Atlantic coast to North Greenland

The Red-throated Diver *Gavia stellata* is the smallest of the Gaviidae species and exhibits a circumpolar distribution. It breeds on small tundra lakes and ponds in coastal areas across the northern hemisphere (Rizzolo *et al.* 2020), and, in Greenland, it breeds coastally up to the northernmost areas at 83.66 °N (Boertmann 2025).

Based on five recoveries of birds ringed in Greenland (Lyngs 2003) and the migration tracks of three birds tagged in the North Sea and on breeding grounds in Northeast Greenland (Mosbech & Johansen 2020, Kleinschmidt *et al.* 2022) Red-throated Divers breeding in Greenland are generally thought to follow the East Atlantic flyway (see Boere & Stroud 2006) to marine wintering areas in the UK and Northwest Europe. However, Lyngs (2003) suggested that birds from the Qaanaaq/Thule area in northwesternmost Greenland may follow the Atlantic American flyway to the Atlantic coast of North America, despite a lack of evidence for this migratory connection.

In 2012–2016, the US Bureau of Ocean Energy Management funded a study on the use of offshore areas by three diving bird species – the Northern Gannet *Morus bassanus*, Surf Scoter *Melanitta perspicillata* and Red-throated Diver – using satellite telemetry. The primary objective was to determine fine scale habitat use and movement patterns of these marine and diving species in US Federal waters of the mid-Atlantic coastal region (New Jersey to North Carolina) during winter (Spiegel *et al.* 2017). Over the course of that study, 86 Red-throated Divers were captured at sea in the mid-Atlantic region during winter and equipped with abdominal-implanted platform terminal satellite transmitters (PTTs). In many cases ($N = 31$), the satellite tags lasted long enough (up to 544 days) to track full annual cycles, including spring and autumn migrations to and from their northern breeding areas (Gray *et al.* 2017).

Tracking indicated that Red-throated Divers exhibited the longest migrations and most dispersed breeding distributions of the three species tagged, and that Red-throated Divers often migrated over land particularly in autumn. In spring, tagged Red-throated Divers moved north along the Atlantic coast to the Gulf of St. Lawrence (88%) or flew inland to the Great Lakes (12%) before spreading out across

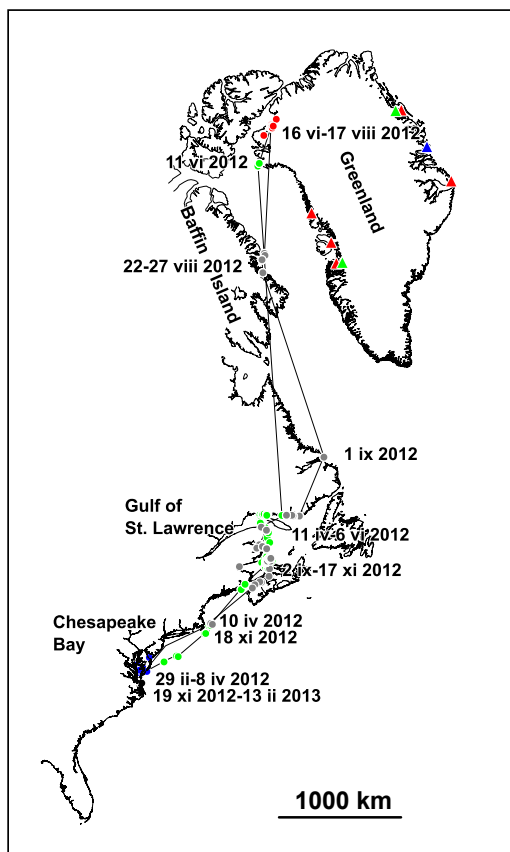

Fig. 1. The movements of the Red-throated Diver tracked from the winter quarters in Chesapeake Bay in Atlantic US to the presumed breeding area in Inglefield Land in North Greenland and back again (blue dots: the first winter, black dots: the second winter, green dots: spring migration, red dots: breeding period, grey dots: autumn migration). The map also shows the ringing sites for five birds recovered in Iceland and Northwest Europe (red triangles, Lyngs 2003), tagging site of one bird tracked to the North Sea (blue triangle, Mosbech & Johansen 2020) and the presumed breeding sites of two birds tracked from the German part of the North Sea (green triangles, Kleinschmidt *et al.* 2022). Den sporede Rødstrubede Loms bevægelser til og fra vinterkvarteret ved Chesapeake Bay på den amerikanske østkyst. Blå pletter er positioner den første vinter, sorte pletter er positioner fra den anden vinter, grønne pletter er positioner under forårstrækket, røde pletter er fra sommerperioden på en formodet ynglelokalitet og de grå pletter er fra efterårstrækket.

the Arctic and sub-Arctic regions of Canada from the Northwest Territories to Nunavut (Gray 2021). One

Satellite tagged Red-throated Diver off the US east coast.
Photo: Jonathan Fiely/BRI.

bird of six tagged in the Tangier Sound of Chesapeake Bay, clearly used a different strategy (Fig. 1), flying almost directly north from the Gulf of St. Lawrence to summer at $\sim 79^\circ$ N in eastern Inglefield Land near the coast of Nares Strait, around 200 km northeast of Qaanaaq town in North Greenland. This bird returned to the US Atlantic coast by a similar route with a short stop-over in the Home Bay area of Baffin Island in autumn. It apparently shared winter quarters with the birds returning from breeding areas in Northwest Territories and Nunavut.

This bird's notable migration adds a new waterbird species to the list known to follow the Atlantic American flyway between Greenland and the US Atlantic coast. Several species breeding in Greenland, especially Snow Goose *Anser caerulescens* and Canada Goose *Branta canadensis*, are known to use this flyway. Great Northern Divers *Gavia immer* are also thought to make the same migration journey, although no ring recoveries or tracking studies currently exist to support this hypothesis.

The ringing/tagging sites of other Greenland Red-throated Divers recovered in the winter quarters in northwest Europe and on spring migration are shown in Fig. 1. The northernmost site was Aappilattoq near Upernavik (72.8° N, 55.6° W) in West Greenland and Dove Bay (76.5° N, 21.0° W) in East Greenland.

The satellite-tracked bird described here substantiates Lyngs' (2003) suggestion that birds from the Qaanaaq/Thule-area use the Atlantic Americas flyway to winter along the Atlantic coast of the US. As the northernmost recovered bird from West Greenland was ringed near Upernavik (Fig. 1), it is possible that the vast Melville Bay could separate breeding populations using the two distinct flyways. Any di-

vide in the use of these flyways in birds breeding in North and East Greenland, however, remains entirely speculative.

The diving bird tracking study was funded by the US Bureau of Ocean Energy management (BOEM) through an inter-agency agreement with the US Fish & Wildlife Service (USFWS), with additional support from the US Department of Energy (DOE), the Sea Duck Joint Venture and the Bailey Foundation. The authors thank the funders for making the tracking data publicly available via Movebank and are grateful to the dedicated field crews from the Biodiversity Research Institute and US Geological Survey, led by Drs. Carrie Gray and Alicia Berlin, who relentlessly braved winter conditions to capture and tag Red-throated Divers on the US Atlantic coast.

Resumé

En Rødstrubet Lom blev i februar 2012 forsynet med en satellitsender i Chesapeake Bugt-området på USA's østkyst. Den blev efterfølgende sporet til et formodet yngleområde i det østlige Inglefield Land i Nordgrønland. Her opholdt den sig til midt i august, hvorefter den blev sporet tilbage til det samme vinterkvarter, hvor den blev mærket.

Fem genfund af Rødstrubede Lommer mærket i Grønland og sporing af tre fugle (en fra Østgrønland og to fra den tyske del af Nordsøen) viser ellers, at de grønlandske fugle følger den østatlantiske flyway, som mange andre grønlandske vandfugle. Men den her omtalte fugl har fulgt den vestatlantiske flyway til vinterkvarterer i det østlige USA på linje med fx de grønlandske Canadagæs, Snegæs og formentlig også Islommer.

- Boere, G.C. & D.A. Stroud 2006: The Flyway Concept: What It Is and What It Isn't. Pp. 40-47 in: G.C. Boere, C.A. Galbraith & D.A. Stroud (eds): Waterbirds Around the World. – The Stationery Office, Edinburgh, UK.
- Boertmann, D. 2025: Birds of Greenland, an annotated and updated checklist. – Aarhus University Press. – In press.
- Gray, C.E. 2021: Migration and winter movement ecology of Red-Throated Loons (*Gavia stellata*) in eastern North America. – PhD Thesis, University of Maine, Orono, ME, USA. 193 pp. <https://digitalcommons.library.umaine.edu/etd/3488>
- Gray, C.E., A.T. Gilbert, I.J. Stenhouse & A.M. Berlin 2017: Occurrence patterns and migratory pathways of Red-Throated Loons wintering in the offshore Mid-Atlantic U.S., 2012–2016. Pp. 60-102 in: Spiegel, C.S., A.M. Berlin, A.T. Gilbert, C.O. Gray ... & C.M. Burke (eds): Determining Fine-scale use and movement patterns of diving bird species in federal waters of the Mid-Atlantic United States using satellite telemetry. – Bureau of Ocean Energy Management, Sterling, VA, U.S.A.
- Kleinschmidt, B., C. Burger, P. Bustamante, M. Dorsch ... & P. Quillfeldt 2022: Annual movements of a migratory seabird – the NW European Red-throated Diver (*Gavia stellata*) – reveals high individual repeatability but low migratory connectivity. – Marine Biology 169: 114-133.
- Lyngs, P. 2003: Migration and winter ranges of birds in Greenland – an analysis of ringing recoveries. – Dansk Orn. Foren.

- Tidsskr. 97: 1-167.
- Mosbech, A. & K.L. Johansen 2020: Box 3.11 Satellite tracking of a Red-throated Diver from Myggbukta. P. 135 in: D. Boertmann, D. Blockley & A. Mosbech (eds): Greenland Sea – an updated strategic environmental impact assessment of petroleum activities. 2nd revised edition. – Scientific Report no. 375 from DCE.
- Rizzolo, D.J., C.E. Gray, J.A. Schmutz, J.F. Barr ... & J.W. McIntyre 2020: Red-throated Loon (*Gavia stellata*), version 2.0. In: P.G. Rodewald & B.K. Keeney (eds): Birds of the World. – Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, NY, USA.
- Spiegel, C.S., A.M. Berlin, A.T. Gilbert, C.O. Gray ... & C.M. Burke 2017: Determining Fine-scale use and movement patterns of diving bird species in Federal Waters of the Mid-Atlantic United States using satellite telemetry. – OCS Study BOEM 2017-069. Bureau of Ocean Energy Management, Sterling, VA, USA.
- David Boertmann (dmb@ecos.au.dk), Department of Ecoscience, Aarhus University, Frederiksborgvej 399, 4000 Roskilde, Denmark
- Iain J. Stenhouse, Biodiversity Research Institute, 276 Canco Road, Portland, ME 04103, USA